

16.1.2015

YRITYSJÄRJESTELYJEN YHTEYDESSÄ SAATAVIEN OSAKKEIDEN KÄSITTELYSTÄ

1 Lausuntopyyntö

Hakija on kunta, jonka kuntakonserniin kuuluvat Yhtiö A Oy ja Yhtiö B Oy. Kunta omistaa Yhtiö B Oy:n osakekannasta 100 %:a. Yhtiö A Oy:n omistaa kunta (75 %) ja Yhtiö B Oy (25 %). Kunta omistaa välillisen omistuksen kautta myös Yhtiö A Oy:n 100 prosenttisesti. Kuntakonsernin toimintoja on tarkoitus tehostaa yhdistämällä Yhtiö B Oy Yhtiö A Oy:öön. Yhdistäminen toteutettaisiin joko sulautumisena (Yhtiö B Oy sulautuu Yhtiö A Oy:öön) tai osakevaihdon ja sulautumisen yhdistelmänä (Yhtiö A Oy hankkii Yhtiö B Oy:n osakkeet osakevaihdolla, jonka jälkeen Yhtiö B Oy sulautuu Yhtiö A Oy:öön tytäryhtiösulautumisella).

Kunta on pyytänyt lausuntoa siitä

- 1) Onko hyvän kirjanpitotavan mukaista kirjata sulautuvan yhtiön osakeomistajan kirjanpidossa sulautumisvastikkeena saatavat vastaanotavan yhtiön osakkeet käypään arvoon ja käsitellä ne tulosvaikutteisesti luovutuksena hakemuksessa tarkemmin esitettävällä tavalla?
- 2) Onko hyvän kirjanpitotavan mukaista kirjata osakevaihdossa saatavat osakkeet luovuttajana olevan kunnan kirjanpidossa niiden käypään arvoon ja käsitellä se tulosvaikutteisesti luovutuksena hakemuksessa tarkemmin esitetyllä tavalla?

2 Perustelut

2.1 Kirjanpitolaki (1336/1997, myöhemmin KPL)

KPL 4:5.1 §:n mukaan hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot.

Jos pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen tai sijoituksen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus on KPL 5:13 §:n mukaan kirjattava arvonalennuksena kuluksi.

KPL 5:17 §:n mukaan arvonorotus voidaan tehdä pysyviin vastaaviin kuuluvan maa- tai vesialueen tai sellaisen arvopaperin, joka ei ole lain 5:2 a §:ssä tarkoitettu rahoitusväline, jäljellä olevaan hankintamenoon, jos todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi. Johdonmukaisuutta ja erityistä varovaisuutta noudattaen taseeseen saadaan merkitä vielä poistamatta olevan hankintamenoa lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamatta olevan hankintamenoa erotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotusta vastaava määrä on merkittävä omaan pääomaan sisältyvään arvonorotusrastoon. Jos arvonorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava.

Kirjanpidon peruseriaatteisiin kuuluu realisointiperiaate, jonka mukaan ai-noastaan toteutuneet tulot ja menot merkitään kirjanpitoon (KPL 3:3.1 § 5-kohta). Tulo realisoituu kirjattavaksi silloin, kun suorite luovutetaan ja meno, kun suorite vastaanotetaan (KPL 2:3.1 §). Koska kirjanpito perustuu hankintamenopohjaiseen laskentaan, omaisuuden arvonnousun ei katsota omistus-aikana realisoivan tuloa (KPL 5:5.1 ja 17 §). Tuloksenlaskenta ja voitonjako perustuvat siten realisoituneeseen tulokseen ja taseen vastaavina esitetään hankintamenoon perustuvat määrät.

Sisältöpainotteisuuden periaate (*asia ennen muotoa*) tarkoittaa, että kirjaukset tehdään ottaen huomioon liiketapahtuman tai sopimuksen tosiasiallinen luonne, ei yksinomaan muodollista sisältöä tai oikeudellista muotoa (KPL 3.3.1 § 2a-kohta). Jos muoto ja sisältö ovat ristiriidassa, kirjaus tehdään lii- ketapahtuman todellisen sisällön eikä muodon perusteella. Kirjanpitolautakunnan sisältöpainotteisuuden periaatteen soveltamisesta antaman lausunnon KILA 1775/2006 mukaan poikkeamiseen liiketapahtuman oikeudellisesta muodosta tilinpäätöksessä voi tehdä mahdolliseksi kirjanpitolain tai muun lain nimenomainen erityissäännös taikka kirjanpitolautakunnan antama ohjeistus.

Kirjanpitolaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä yritysjärjestelyiden kirjanpi- dollisesta käsittelystä. Kirjanpitokäsittelyyn sovelletaan vakiintuneesti konsernitilinpäätöksen laatimisessa noudatettavia periaatteita. Konsernitilinpää- töksen tulee antaa konsernin erillisyyhtiöiltä edellytettävien tavoin oikea ja riit- tävä kuva konsernin tilikauden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kon- sernin kannalta varojen ja velkojen yhdistämisellä ei tule olla vaikutusta konsernin tulokseen ja omaan pääomaan. KPL 6:7.1 §:n mukaan konserniti- linpäätöksessä on esitettävä konsernin tulos sekä taloudellinen asema siten kuin konserniyritykset olisivat yksi kirjanpitovelvollinen. Konserniyritysten välisiin toimiin perustuvien konsernin sisäisten erien vaikutus eliminoidaan. Konsernin sisäisillä muutoksilla, kuten kokonaan omistetun tytäryrityksen sulautumisella tai purkamisella ei siten ole lähtökohtaisesti vaikutusta kon- sernin tulokseen ja omaan pääomaan.

2.2 Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston aikaisemmat lausunnot

Kuntajaosto on antanut lausunnon 51/2001 sulautumisen yhteydessä saata- vien pörssiyrityksen osakkeiden käsittelystä. Lausunnon mukaan osakeyhtiöi- den osakevaihdolla toteutetussa fuusiossa luovutusvoitto ei realisoitunut, kun fuusion yhteydessä ei ollut sovittu muusta vastikkeesta kuin vastaanot- tavan yhtiön osakkeista. Saatavat osakkeet tuli siten merkitä kunnan tasee- seen vaihdettavien osakkeiden poistamattomasta hankintamenoista.

Kuntajaoston lausunnot 84/2008 ja 85/2008 käsittelivät kahden kunnan vä- listä samanlajisten ja arvoltaan vastaavien osakkeiden vaihtokauppaa ilman muuta vastiketta. Kuntajaosto katsoi, että vaihdon seurauksena osakkeiden tuottamat taloudelliset hyödyt ja käyttö palvelutuotannossa eivät muuttuisi, eikä vaihdolla saataisi rahavaroja käytettäväksi muuhun tarkoitukseen. Lau- sunnon mukaan samanlajisten ja arvoltaan vastaavien hyödykkeiden, kuten saman yhtiön samanlajisten osakkeiden vaihdossa tuli noudattaa hankinta- menoperiaatetta. Lausunnon katsottiin, että tällaisella liiketapahtumalla ei ole sellaista reaalityaloudellista perustetta, joka oikeuttaisi osakkeiden vaihto- arvon ja kirjanpitoarvon erotuksen tulouttamiseen tilinpäätöksessä.

3 Lausunto

Kuntajaosto toteaa, että hakemuksessa esitetyt yritysjärjestelyt eivät vaiku- ta kunnan omistusosuuksiin konserniyrityksissä, sillä kunta omistaa konserni- yhtiöiden osakekannan kokonaisuudessaan jo ennen tehtäviä yritysjärjeste- lyjä, kun välillinen omistus otetaan huomioon. Yritysjärjestelyjen jälkeen kuntakonserniin kuuluisi vain yksi kunnan täysin omistama konserniyrityksien, jolle toisen kunnan omistuksessa olleen yhtiön varat ja velat ovat siirtyneet.

Sulautumisen tai osakevaihdon tai näiden yhdistelmän seurauksena kuntakonsernin varoissa tai veloissa ei ole tapahtunut tosiasiallista muutosta.

Vastauksena hakijan esittämiin kysymyksiin **1. ja 2** kuntajaosto toteaa, että hakemuksessa mainituissa yritysjärjestelyissä kirjanpitolain tarkoittama reaalointiperiaate ei toteudu. Hakemuksessa kuvatut järjestelyt ovat täysin konsernin sisäisiä. Siten kuntajaosto toteaa, että kuntakonsernin näkökulmasta järjestelyissä ei toteudu sellainen reaalitaloudellinen toimi, josta syntyisi peruste arvostaa sulautumisen tai osakevaihdon yhteydessä saatavien osakkeet käypään arvoon ja käsitellä niitä tulosvaikutteisena luovutuksena osakkeenomistajan eli kunnan kirjanpidossa. Sulautumisvastikkeena ja osakevaihdossa saatavat osakkeet merkitään kunnan taseeseen vaihdettavien osakkeiden poistamattomasta hankintamenosta, jos fuusion tai osakevaihdon yhteydessä ei ole sovittu muusta vastikkeesta kuin vastaanottavan yhtiön osakkeista, vaikka saatavien osakkeiden arvo olisi fuusioasiakirjoissa erikseen mainittu.

Tilinpäätöstä laadittaessa hankintamenosta tehdään tarvittaessa kirjanpitolain 5:13 §:ssä tarkoitettu arvonalennus.

Pysyviin vastaaviin merkittyihin osakkeisiin on mahdollista tehdä kirjanpitolain 5:17 §:ssä tarkoitettu arvonkorotus, mikäli arvonkorotukselle asetetut edellytykset täyttyvät.